

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, V., KOHÁRY-UTCA 4., II. EM.
Telefonszám: Lipót 974—24.
Minden pénz a lelkész hivatal címére küldendő.

Felelős szerkesztő:
JÓZAN MIKLÓS
Munkatársak:
Botár Imre
Buzogány Anna
dr. Csiki Gábor

Megjelenik havonként.
Előfizetési ára:
Egy évre 4 pengő

Torda: 1568. az unitárius egyház történetében. Ezeken a helyeken mondotta ki az országgyűlés előbb Erdélyre, azután egész Magyarországra nézve, hogy az unitárius vallás bevett vallás (recepta religio).
HATÁRKÖVEK
Pozsony: 1848.

Örök Magyar.

„Én lefekszem, elaluszom és felkelek;
mert az Úr oltalmaz engemet“.

Zsolt. III. 6.

Századok méhében ott született ő is, valahol messze Keleten, ahol a tudósok az emberiség bölcsőjét keresik. Szemében ott ragyog még a fényes napsugár, mely üdvözölte őt az élet hajnalán. Lelkében ott m reng még a puszták délibábjá, ezer bájos mesét, dalt szöve hozzá játékos képzeletében. Erős, mint az oroszlán. Szelid, mint a bárány. Szava olyan olvadékony, mint a muzsika. Tánca olyan mint a szertartás. Igérete, kézfogása többet ér a pergamentek minden betűjénél. Búsult haragjában, panaszos kedvében tultesz Jeremiás próféta siralmain De áldozati imájában is van valami a zsoltárok szárnyaló lelkéből. Azt mondják, hogy lóháton született; azért is tudja olyan kevélyen megülni a lovat, mintha onnan nőtt volna ki. Ló és lovas; egy test És talán: egy lélek. Szikrát hány a patkó a lova patáján, és szikra módjára pattan ki a gondolat keble viharából, ahol megütözköznek és csatát nyernek, és csatát vesztenek az átvonuló fellegek De ha elmúlt az égzengés és megszűnt a veszély, csak annál nyájasabban süt ki ismét a nap: „a megbékélt Isten mosolygása.“ . . .

Látom, amint a nagy karaván idején őt is elfogja a messziség láza, elindul új hazát keresni, hogy visszavivja. és ezer éven át, és mindörökké megtartsa Attila szent örökségét, Magyarok hazáját. Diadalmas *Árpád* halad ott az élen, s amerre megy, meghódol neki minden tartomány. *Istoán* kettős keresztjével a Magyar önmagát hódítja meg, s lesz a kalandvágyó harci táborok helyén Urasztala az Alföld kebele, amely ezer év óta ontja bőv áldásait. *Kálmán* a tenger égszinkék tükörét hozza, örökifju Hungária-anyánk gyönyörködjék benne. *Endre* arany bullában biztosítja a szülőföldünk jogait. *Béla* — az üszkösödő romokból új hazát teremt. *Mátyás* — igazsága él a nép szívében mind a mai napig. *János* törvénybe iktatja a vallásszabadságot *Bocskay* védi azt a saját királyával szemben is. *Rákóczi és Kossuth* . . . „sötét éjben fényes csillagunk“ marad a költő álmaiban mindörökké. Munkájuk végeztével nyugodtan elmondhatták vala: „Én lefekszem, elaluszom és felkelek . . .“ mert rendről-rendre bennök az „Örök Magyar“ — ébredett.

Tíz nagy század tesz tanúságot amellet, hogy a magyarnak tovább kell élnie itt ezen a helyen, ahol az ősi pogányságot megtagadva nem csupán vízzel, hanem tűzzel és szentlélekkel megkeresztelkedett. Századok méhében most születik újra ez az Örök Magyar. Nem tarthat immár oly soká az éjszaka. Testünkön-lelkünkön mindnyájan érezzük a vajudásnak kinjait De ebből a kinből és jajveszékelésből ismét új élet és egészség öröme és reménye támad; mert az Úr oltalmazza a Magyar nemzetet: „Én lefekszem elaluszom, és felkelek . . .“

Aki most feküdt le és elaludott a mi sorainkból, az a patriarcha-kort ért öregember mintája volt az örök Magyarak ott a nép körében, — az Alföld izzó homokjában, ahol a buzát, könnyel és verejtékkal öntözik, hogy annál dusabban teremjen. Nem hiába: rajta is volt Istennek áldása! — Kelj fel, örök Magyar! Ébredésed legyen az egész Nemzetnek — idvessége! Amen.

Szerkesztő.

Prof. dr. J. Estlin Carpenter

(1844—1927.)

Munkás életének 83-ik évében elköltözött az oxfordi unitárius Theológiai Intézet (Manchester College) érdemes tanára és principálisa, aki tanítványait atyai módra szerette s akit mint tanítványok, a jó és engedelmességet ragaszkodásával szerették. Angol unitárius testvéreinkkel nagy veszteségükben mélységesen együtt érzünk s Istenben bizó lélekkel hisszük, hogy a nagy tanítómester nyomdokaiban ismét megfog jelenni egy lelkivezér, akinek szavára a roppant birodalom felfigyel.

Családjában már hagyomány volt a tudományos foglalkozás. Őt a papi pálya vonzotta. Abban az évben (1860) iratkozott be a Theológiára, amikor Londonban megjelent a Brit és Külföldi Unitárius Társulat ösztöndíját élvező első magyar tanuló: Si m én Domokos. Talán ebben leli magyarázatát az a körülmény, hogy a későbbi népszerű tanár az egymást felváltó magyar tanulókat hontalanságukban melegen felkarolta. Mielőtt az anyaintézet tanári karában munkát vállalt volna, két gyülekezetnek (Clifton és Leeds) volt a lelkipásztorja. Tíz évi pásztorkodása alatt sok jót tett. Ezenközben belátta, hogy az annyit hangoztatott külmiszió mellett belmisszióra is szükség van s ezt a mozgalmat később is nagyban támogatta. Szívesen elment a legkisebb faluba is prédikálni.

Főbb tárgyai a tanári katedrán a következők: Ó-Testamentum, Egyháztörténelem, Héber nyelv és irodalom és Összehasonlító Vallástudomány. Tanártársaival (Tayler, Martineau, Drummond) nemes versenyre kelt, hogy tudományos munkássága mellett velük együtt felvilágosult és lelkiismeretes papokat bocsáthasson ki az intézet kebeléből. Otthona mindig tárva volt előttünk. Az irodalmi estéken felváltva ismertettük Albion klasszikus költőit: együtt olvasta velünk a megfelelő szemelvényeket, kiváló megértéssel és jellegzetes hangsúllyal.

Oxford gyönyörű környéke kedvezett az elmélyedő sétának. Gyakran lehetett látni, amint tanár és tanítvány legyőzve az angol etikett szabályait, bizalmas beszélgetésbe mélyedve járják a gondozott mezsei utakat. A nyári vakációk emlékeit Skóciában gradus ad Parnassumnak lehet tekinteni.

Talán egy magyar tanulónk sem volt a hosszú sorozatban, akinek a könyvtárát ne diszitené egy-egy becses ajándék az elköltözött atyai jó barát könyveiből. Kisebb nagyobb műveinek száma meghaladja az ötvenet. Istentől nyert talentumát tehát nem hever-

tette. Genf, Jéna, Oxon, Glasgov, Tuits — egymásután tüntették ki egyetemi fokozatokkal, amelyek csak további kitartó munkára ösztönözték. Behatóan foglalkozott India vallásos irodalmával s amikor a Páli szöveget böngészgette, szent áhitattal vették körül profétai alakját.

Az első nemzetközi Vallásos Kongresszusnak (London 1901) ő volt az elnöke. S e világraszóló mozgalom során mind több és több bajtársat szerzett széleskörű ismeretségénél fogva. A prágai kongresszus szeptember elején bizonyára méltatni fogja azokat a jó szolgálatokat, amiket első elnöke tett az ügynek a kezdet kezdetén s azóta is előljárva, mint egy igazi apostol akinek élete sem drága, csak hogy elvégezhesse magas misszióját.

Eljött hozzánk is. A berlini kongresszus után (1910) csatlakozott ahhoz a több, mint száz amerikai és angol testvérhez, akikkel Kolozsvárt és Déva várában együtt áldoztunk Dávid Ferenc, első püspökünk emlékének, az ő négyszázados születési évfordulóján. Hazatérőben (1910 aug. 24.) budapesti templomunkban is beszélt, amikor a Dávid Ferenc Egylet ünnepelte a nagy prédikátor és rabszolgaszabadító, Parker Tivadar centenáriumát.

Oxfordban a nyári theológiai kurzusok szervezése az ő nevéhez fűződik. Volt gyakorlati érzéke az iránt is, hogy eredményes mozgalmat indítson az angol unitárius lelkészi kar nyugdíjbiztosítása érdekében, amelyhez még külön 20.000 font sterling egybegyűjtésére is vállalkozott.

Mint nagynénje, Mary Carpenter, a szegényügynek megértő támogatója, de az utcai adakozást lealázónak tartotta. Arra is, aki adja, arra is, aki elfogadja. Annál többet áldozott a hegyi beszéd Krisztusi szellemében.

Bár gyermekei nem voltak, családjában mégis boldog volt. Özvegyét a világ minden részéből fölkeresik fájo részvétükkel mindazok, akik melegek az ő barátságos házi tűzhelyük mellett s akik onnan szeritettek maguknak kitarfást és bátorságot, hitet és reménységet az élet küzdelmeinek hősi harcára.

Akkor láttam utoljára, amikor Londonban 1925-ben az Unitárius Társulat 100 éves fennállását ünnepelte. Egyik hangulatos londoni templomunkban ő mondotta az urvaesora agendát. Ahogy ő imádkozott, ahogy ő olvasta a bibliai leckéket, ahogy ő emelkedett merész röptü sas módjára a gondolatok régióiban, az

már valószínűleg lelki élmény volt. Mintha csak a Mester magát láttuk és hallottuk volna azon az emlékeztető, szép napon. Külső megjelenésében is volt valami (something Christlike) ami Jézusra emlékeztetett.

Az ilyen tanítómesterről pedig még is állítjuk a bibliai íróval: »He being dead, yet speaketh.«

J. M.

Halhatatlanság.

J. Estlin Carpenter.

A megoldást hiába várjuk a tudománytól. A természet titkán a bölcs elmerenghet. De a megfejtést már a jövőre bízza. Csak a hit hatolhat a dolgok mélyére, kijelentve, hogy lelkünk becsebb, mint akárhány bolygó égi test s valamennyit könnyen túl élhetl. Halhatatlan léttel szívesen elhordoz bármily nehéz sorsot, bármily vesztegét, mert ami szellemtől van, ugyanis fennra ad, a többi meg — csak polyva és salak!

Hát ha a nap kihűl s a világ megvénhed — akkor . . . ? Nos hát, akkor is jobb a szeretet mint az önzés, az igazság, mint a hamisság a tisztóság, mint a luja vágy. Itt és most is arra kell törekednünk, hogy a vakok lássanak, a siketek halljanak; itt és most is ki kell szabadítanunk a foglyokat s a veszedőket minden áron meg kell mentenünk.

Ha örökké nem is élhetünk, használjuk fel a lehető legjobban arasznyi létünket. Az igazságot, amelyért nap-nap után küzdünk, hó-, jég-, fagy el nem temeti: s hitvesünk, gyermekünk és barátaink szeretete dacol a bus sírral magánnyal.

Bármilyen legyen is a nagy rejtély nyitja, ezek ma így vannak. Ha mindjárt szétröptanna is a föld s a hányan annyifelé sodortatnák széjjel, ma mégis érdemes nemesen érezni és jól cselekedni. S az, aki a pessimistával a világot halhatatlanság nélkül — értéktelennek, az erényt hiu ábrándnak, az Istent ámtlásnak tartja, árulást követ el az egyetlen, örök igazság ellen, amelyet megismertünk — megléveszt a multnak összes vívmányait s az élvezetes tapasztalatot sárba tporja.

P. b.

KOVÁCS JÓZSEF

(1830-1927.)

Annak a férfinak tiszteletreméltó emléke, akinek nevét soraim homlokára irtam, erkölcsi kötelességemné teszi azt, hogy ebben a lapban is mélyszéges hálával és kegyelettel örökítsek meg néhány vonást az ő csodálatos életéből.

Anyaszentegyházunknak legnagyobb jóttevői közül való volt. Munkássága nemesak anyagi áldozatainak nagyságában fölbeesülhetetlen, hanem abban az erkölcsi bátorságban is, amellyel az unitárius gon-

dolatnak védelmére kelt azon a területen, amelynek nehezebb terepen unitárius gyülekezet még nem vívta harcát az életért Magyarországon.

21 éven át dolgoztam Vele Hódmezővásárhelyen. Ez alatt az idő alatt alapoztuk meg és építettük föl egyházközségünket kívül-belül. A külső építkezést be is fejeztük. Templomunk, amelyet az egyetemes egyház támogatásával emeltünk, 17 év óta hirdeti, hogy Vásárhelyen unitáriusok is élnek! Iskolánkat, papi és kántor-tanítói lakásokat 1907-ben építettük föl azon a területen, amit ő szerzett meg számunkra a várostól ajándékképpen. A 40 kat. hold tanyai birtokot 1908-ban vettük meg 42 ezer aranykoronáért.

Isten újmutatása volt, hogy siettünk az építkezésekkel és vásárlásokkal. Mert a templom építése után 4 évvel reánk tört a háború, nyomában a közismert nyomorúságokkal. Ha nem hallgatunk az ő sürgető szavaira, ma csak emléke volna meg az egyházközségnek.

A Kovács József életének teljes megrajzolása az unitárius történetírásra vár. Én ezúttal csak néhány vonást vetek papirosra. Teljesebbétételére annak a kedves képnek, ami Róla mindenik unitárius testvéremnek lelkében kialakult. Pótlásául annak, amit koporsója fölött tartott beszédemben a helyi követelményekre való tekintettel el kellett és el lehetett mondanom.

Földvásárlás pénz nélkül.

Amikor az iskolát és a 'belső embert' lakásokat felépítettük, az öreg ur az uccsoron gyűrűs ujjával végig kopogtatva a ház falát, így szólt hozzám: Hála Istennek ezen túl vagyunk! De hát miből él meg a papunk? Földet kellene venni a mi kis eklézsiánknak, — tette hozzá azonnal. De mivel? — kérdeztem én, hiszen egy fillérünk sincs. Nekem se volt egy vörös krajcárom se, amikor a Bánátban 400 hold földet vettem és mégis megvettem — mondta az öreg ur. Ekkor már híre járt, hogy az egyik Károlyi birtok a város alatt parcellázásra kerül a tavaszon. Ő akarta megvenni és szétparcellázni az egészet. Ebből kaptunk volna mi 100 holdat tőle ingyen, ajándékba. Ez a terve nem sikerült.

De az öreg ur nem az az ember volt, aki az akadály előtt megtorpan. Ugyan, kérdezze meg tiszteletes ur Kolozsvárott, nem tudnának-e nekünk kölcsönözni 10-20 ezer koronát? A válasz gyorsan megjött, amelyben »óva intett« Tanácsunk, nehogy valami kockázatos vásárba belemenjünk, de pénzt nem adtak. Aunye, aunye — töprengett az öreg ur — mit kellene tennünk? Megveszem a magam nevére — mondta. Ugy is lett. A földet megvette, és egy hét multán egyházközségünkre iratta, a maga zsebéből fizetve le a foglalt és átírási költségekre szükséges 4000 koronát.

Amikor Kolozsvárott látták, hogy befejezett vásárral állanak szemben, megadták a hiányzó 36 ezer korona kölcsönt, amit régi házuk árából és más forrásból később vissza is fizettünk.

Emlékszem, amikor a szerződés aláírása után kimentünk a tanyára, amit különben alaposan ismertünk mert azelőtt éveken át bérelte a földet, olyan áhítat-

tal vette kezébe a röggöt, mint az urvacsorai kenyere-
ret. A templomépítésnek sem örült úgy, mint en-
nek a vásárnak. És igaza volt! Ez a föld lett dajkáló
anyánk, amikor Erdélyt és vele együtt az egyházi és
állami támogatást elvesztettük. A föld mentette meg
iskolánkat is, amit pár évvel ezelőtt gonosz kezek
meg akartak fojtani.

A Nagyszigettől — Baracconelg.

Azt a határrészt, amelyen egyházközségünk ta-
nyai birtoka fekszik, Nagyszigetnek hívják a katasz-
terben. Amikor bérlőnk először csépett a má földün-
kőn, ki vitt az öreg ur kocsján a földre. A szép pirosló
buzaszemekből fölvetett egy márékkal. Sokáig forgatta
nézegette. Egyszerre csak elfutotta szemét a könny.
Tudja-e kedves papunk, miért akartam én ezt a
földet minden áron megvenni az én kis egyhá-
zamnak? Ennek a földnek terméséből küldtem én Kos-
suth apáknak 2 mázsa nullás lisztet Turinba, hogy
ebből egyék rétestésztát. Ugy volt az, hogy amikor
Kossuth apánkat 1881-ben városunk megválasztotta
diszpolgárává egy küldöttség vitte ki neki Turinba
az oklevelet. Én is tagja voltam a küldöttségnek.
A kormányzó ur Baracconében fogadott és ebédre
is meghívott. Engem annyira meghatott Kossuth
Lajos látása, hogy lélekzeni is alig mertem. Csak hal-
gattam, amint beszélt. A háziasszony, Ruttkayné volt,
aki rétestésztát is akart ebédre. Egyszer csak azt mond-
ta nekem Ruttkayné — bizony kedves Kovács ur, nem
olyan rétes ez, amilyent a Tiszamenti buzából sütnék.
De hát mit csináljunk? Bátyám el nem fogadna Ma-
gyarországról semmit. Amikor hazaérkeztem — folytatá
az öreg ur — 2 mázsa nullás lisztet küldtem Ruttkay-
kaynének arra a címre, amit nekem megadott. Így
jutott Kossuth apánk, tudtán kívül vásárhelyi ré-
teshez. Soha el ne adjuk ezt a földet. Az emberek
elmulnak, az egyház megmarad, hiszen Kossuth
Lajos mondta, hogy az unitárius vallás a jövő vallása.

Rómától — Kolozsvárig.

Kovács József 1890 június 21-én tért át egyhá-
zunkba. Kerek 37 évvel halála előtt. De szívében már
átterése előtt unitárius volt. Beh sokszor említette,
Tanubizonyságot is tett erről a nagy nyilvánosság e-
lőtt is. Amikor a múlt század 80-as éveiben az akkor
alakult vásárhelyi unitárius gyülekezet egy iskola-
termet kért a várostól istentiszteleti célokra, nagy
vita folyt a kérdés fölött a városi th. közgyűlésen.
Az akkori egyik vásárhelyi ujság szerint amikor a
a boldogult Derzsi Károly budapesti lelkésznek szép
hangon tartott kérvényét felolvasták, már-már elu-
tasítás előtt állott a kérdés. A rom. kath. vallásu Ko-
vács József mentette meg az ügyet, aki ott nyílt szí-
nen kijelentette, hogy ő az unitárius vallást tartja a
legtisztább vallásnak. Erre a beszédre később mindig
jogos büszkeséggel gondolt. Pár évre rá az ő felszó-
lalására adta meg a város a többi iskolák számára
nyújtott városi segílyt iskolánknak.

Az iskolát nagyon fontos intézménynek tartotta,
Amikor megismerte egyházunk történelmét s hallotta
hogy a szegény székely nép milyen erőfeszítéssel
tartja fenn iskoláit, mindig a lelkünkre kötötte az

iskola megtartását. Az iskolából sohasem távozott el
anélkül, hogy minden egyes gyermeknek ne adott volna
egy-egy »hatost« azzal az intéssel, jól tanuljatok, jó
magyarok és jó unitáriusok legyetek!

Még amikor arról volt szó, hogy lakásából elrek-
virálnak a bolsevisták, akkor sem láttam úgy felin-
dulva, mint amikor megvitttem neki a hírt, hogy a
vörösök kilakoltatták az iskolából a Hymnust és a
gyerekek most tanulják az Internationálét. Könnyekre
fakadva kérdezte, — hát engedi ezt az Isten?

A jó Isten megadta érnie azt az időt, amikor
a vörös posvány visszahúzódott a csatornába s az
első biztató sugár éppen annak a népnek lelkéből ve-
tődött reánk, amely második hazát adott Kos-
suth Lajosnak.

Lassanként elszakadt lelke a földi dolgoktól,
de egyházunkkal még életének utolsó napjaiban is
foglalkozott. Ideális megtestesülése volt a jó gond-
noknak, aki 36 év alatt gondját soha le nem tette.
Tudom, minden unitárius ember ejt egy könnyet
érette. Áldás emlékezetén!

Barabás István.

Egy csodálatos élet

Kovács József egyházközségi főgondnok, kor-
mányfőtanácsos koporsója fölött elmondta az uni-
tárius templomban Hódmezővásárhelyen, 1927 június
hó 20-án Barabás István lelkész.

Példát adtam néktek, hogy amiképen
én cselekedtem — ti is aképpen csele-
kedjétek. Ján. ev. XIII. 15.

A nagy utra készülődése közben ezelőtt 6 héttel
a mi kedves halottunk ezt mondta nekem: »Utolsó
utamon vigyének el engem az én kedves templo-
momba. Szíveskedjék ott elmondani koporsóm fölött,
hogy boldogan haltam meg. A menyország megnyílt
előttem már ezen a földön az én kedveseimnek köré-
ben. Nyugodtan hajtom le fejemet. Én kötelességemet
teljesítettem. Hosszu életöm alatt sokszor megboflot-
tam, sokszor megtévedtem. De bizom az én jó Isten-
Atyámnak irgalmában, én hiszem, hogy az én Meg-
váltó Jézusom szót emel érettem Ő előtt, amikor
számadásra állok. Tudom, érzem, hogy nemsokára
menndm kell. Csak azért szerettem volna még élni,
hogy abból a sok-sok szeretetből, amivel engem az
én jó feleségem és gyermekeim körülvettek, valamit
visszafizethettem volna. De akkor sohasem halhátnék
meg, mert akkor még egy máské száz évig kellene
élnem, hogy adósságomat nékik letörleszthessem.

Ez legyen az én bucsuztatóm az én kedveseim-
től, akiknek arcát már nem látom, de hangjukat
hallom. Én jóságukat a lelkembe zárom. És elviszem
magamnak a másvilágra.

Sirom szélén szeretettel gondolok mindenkire,
rokonaimra és jó embereimre. Áldja meg az Isten
édes hazánkat, szeretett egyházamat, kedves szülő-
városomat és az én jó magyar testvéreimet! Gondol-
janak néha az öreg Kovács Józsefre is.

Utolsó kívánságát testamentumként őriztem meg.

Abból egyetlen betűt el nem vettem, ahhoz egyetlen betűt hozzá nem tettem. Most átadom ünnektek, kedveseinek, Fogadjátok égből szálló üdvözléteket, annak az üdvözült jó léleknek, akinek számára nemcsak a mennyország nyílt meg már ezen a földön ti bennetek, hanem a megdicsőülés kapuja is föltárult előtte még életében emberfarsainak becsületében és tisztelésében.

Eltudnátok-e hinni, ti kedvesei, hogy a sirig-tartó szeretet egyszerűre megszűnjön a sírnál? Ugy-e nem? Töröljétek le hát könnyeiteket... és döcsöködjétek vele, hogy a tiétek volt és áldjátok az Istent, hogy néktek adta Őt!...

Gyászoló gyülekezet!

A nagy idők nagy nemzedékéből lassanként egy sem marad közöttünk. A mulandóság végetlen országútján most eltűnik előlünk Kovács József nemes alakja is. Lelke elvonul a halhatatlanság felsőleges boltívei alá, ahová csak azok léphetnek be, akik olyat cselekedtek, amit érdemes megírni, amiről érdemes beszélni. És a Kovács József életéről érdemes beszélni. Mert abban a csodálatos életben, amely az övé volt, az istennek olyan eleven sugárzására, az embernek olyan nemes vonalaira találunk, amik előtt meg kell állanunk egy pillanatra!

Csodálatos élet volt a Kovács Józsefé. Miként csodálatos volt az a korszak is, amelyből közel 100 évet élt át. Ennek a csodálatos korszaknak hajnalán — az Ő életének reggelén — szíve a halottfeltámasztó Talpra Magyar! soraitól vetett lángot és lelkét a Kossuth Lajos tüneményes egyénisége és varázslatos hangja fogta meg. Ennek a varázslatos hangnak igézete alatt állott egész életében, szívének utolsó dobbanásáig. Ez a hang szabott irányt gondolkodásának, és közéleti munkásságának életének delelőjén és ennek a hangnak égi vigasztalása mellett siratta el életének alkonyán nemzetünknek tragikus bukását, tiszta kéklő szép egünknek elborulását.

Ideális megtestesülése volt a nagy idők talajából sarjadt magyar polgárnak, aki a márciusi 12 pontot a magyar polgár 10 parancsolatának és a Szabadság, Testvériség és Egyenlőség igéjét a magyar polgár hármass evangéliumaként tisztelte. Ezeknek szellemében élt és ezeknek diadalrajutásáért harcolt egész lelkével, egész szívével. A polgár név szent volt előtte és a polgári állapotot a legmagasabb rangnak tekintette. A polgári munka verejtéke az ő szemében a langyos májusi eső volt, amelynek nyomán kenyér terem, áldás fakad. A nagy idők tanításai útján emelkedett fel a polgárság fogalmának arra a tiszta értelmezésére, amelytől idegen a nemzetsorvasztó osztályharc áfiuma s amely nem ismer se munkás, se iparos, se kereskedő, se kigazda, se nagygazda, se tisztviselő, se mágnásosztályt, csak magyar polgárt! Dolgozószobájában a Kossuth Lajos képével szemközt állott a Baross Gábor képe és Magyarország legtermékenyebb korának a nagy polgárok — Baross Gáborok, Szilágyi Dezsők és Wekerlék üdejét tartotta, amikor becsülete volt a magyar munkának, tisztessége a magyar névnek és értéke a magyar pénznek.

Rajongta a magyar fajért s rendületlen hittel bízott annak jövőjében, magyarságátosságában és annak haladásáért mindenre kész volt. Ezt a hitét, pocsékolta meg akkor, amikor népiskolánkat, a saját költségen fölépítette. Csak egyszer láttam pillanatra meggingani ebben a hitében, azokban a szomorú hónapokban, amikor a magyar népnél, a Kossuth Lajos népnek az egyik részét elborították a vörös áradat. Az volt életének a legnagyobb csalódása. I. . .

Önzetlen munkása volt a közügyeknek. Közéleti fáradozásaiért sem országos, sem városi, sem egyházi vonatkozásban soha egyetlen fillért el nem fogadott. «Elég gazdag a jó Isten — szokta mondani — majd megfizet Ő nekem, ha jót cselekedtem.» És az Isten meg is fizetett neki: hosszú, szép élettel, vas egészséggel, arany szívvvel, eszményekért hevülő lélekkel és elpusztíthatatlan egészséges humorral. Istennek ezekből a drága ajándékaiból kovácsolta egybe a maga számára azt a talapzatot, amelyen minden nap magasabbra és magasabbra emelkedett Istennek és embereknek szemében.

Erős akaratú, határozott gondolkodású, férfias magatartású ember volt. Hazájáért, szülőföldjéért, városáért, eszményeiért forró csatákat vívott meg, de harcaiban mindig az erős meggyőződés vezette. Eszközeinek megválogatásában tévedhetett, de küzdelmeiben mindig tiszta szívé, mindig igaz lelkü, mindig becsületes szándéku, mindig tiszta kezü volt.

És ez az erős harcokat megharcolt férfiú vallásos volt: a lelke mélyéig. Lefekvében, felkeltében naponta imádkozott. S míg testi ereje engedte, szorgalmas látogatója Isten házának. Ezzel is jó példát mutatott a vallástalan, közönyös és templomkerülő embereknek, akiket földbenmaradt embereknek tartott. Olyanok csak — mondta — mint a szépen fölépített ház, aminek tetőzetén éppen a legkényesebb ponton hiányzik egy darab cserép. Ha jön a szélvihar, éppen ezen a helyen támadja meg a födelet és éppen akkor sodorja el a födelet, amikor arra a legnagyobb szükség lenne. Vallásos lelkületéről legutóbb akkor tett tanubizonyságot, amikor ennek a templomnak építési költségeiből egyötödöt magára vállalt, hozzá segítvén ezzel ezt az egyházközséget ahhoz, hogy az unitárius gondolatnak bástyát és az egy Istennek hajlékot emelhesse. A vallást, a vallásosságot sohasem tévesztette össze a felekezetieskedéssel és annak mezejére rá nem lépett. Ez az élet is hit-séges tanítványa lett a bálványának — Kossuth Lajosnak és mint a polgári életben, a hit dolgaiban is szabadságot követelt az embernek és a léleknek. Élettapasztalatokból eredő erős meggyőződése volt, hogy a mennyország ajtajának zárja nemcsak egy kulcsos-al jár és az igazságos Isten nem zárhatja ki az üdvösség honából egyik vagy másik gyermekét csak azért, mert véletlenül ebbe vagy abba a vallásfelekezetbe született bele, csak azért, mert ebben vagy abban az emberkéz alkotta templomban imádkozik, csak azért, mert ilyen vagy amolyan szertartás szerint tiszteli Őt.

Erős fajszeretetéből, emberbaráti nemcs érzéséből mély vallásosságából fakadt szívében az az aranyforrás, amely áldásos csöppjeivel hol vékony erekben, hol pa-

mindenütt megjelent, valahol kulturális, humánus vagy nemzeti téren emberek, intézmények támogatására sebek enyhítésére, szegények gyámolítására volt szükség. Pedig a becsületes munkája árán szerzett pénzt nagyon megbecsülte és hiábavalóságokra ki nem adta. Tudott szűkösködni, tudott bővelkedni. Szűkebb környezetében sokszor megszorította a krajcárt, hogy aztán tele kézzel adhasson forintokat oda, ahol a közérdeke úgy kívánta.

Okos előrelátással, termékeny takarékossággal, kitartó munkával, Istenbe vetett bizó lélekkel így járta be földi útját, ragyogó példát állítva azok elé, akik az ember lelkének áttüzesedésében az Isten lelkének sugárzását és az Isten képmására teremtett ember arcának nemes vonalaiban az Isten orcájának fényességét látják és abban gyönyörködni tudnak...

Az anyagi, erkölcsi, leki függetlenséget az élet egyik legnagyobb értékének tartotta. Botra sem testével sem lelkével soha nem támaszkodott; a magálában járt, a maga eszével gondolkozott. Teste-lelke olyan volt, mint a vas-ék, amely az ütés alatt szikrát vetett, de el nem hajlott soha attól, ami egyszer igaznak, jónak ismert meg. Akárhány téglát égetett, akár a Tisza vizének hullámai ellen emelt gátat, akár templomot épített, munkáján mindenütt ott volt a megbízhatóság, az okos előrelátás márkája. Csodálatos lendülettel vetette át magát az élet akadályain s természetes eszével 97 éves korában is az élete delén álló férfiú tisztánlátásával nézte a világ folyását és a munkáján az Ő gazdag áldása tündökölt s kezébe lehiggadt bölcsesség humorával tért napirendre a magtalan kalászkok kapaszkodásán.

Kiválasztott gyermeke volt az Istennek, akinek munkáján az Ő gazdag áldása tündökölt s kezében a sár is arannyá vált. A világító magyar lelkek közül való volt, amelyeknek fénye soha el nem homályosul. A magunknak való emberek szürke tömegéből egy egész fejjel emelkedett ki és a kivételes lelkének erejével harcolta meg a nemes harcot s vívta meg csodálatos szívóssággal az utolsó küzdelmet az enyészettel.

Most már az Ő számára is eljött az üzenet az égi hazából: Elfogyott a regimentje! A hívó szóra elment, mint ahogy mindnyájunknak el kell menni, ha kondul az óra, ha szól a parancs. Magyarország legelső polgárának elismerő kitüntetésével ott áll már a másik kormányzó megdicsőült lelke előtt, hogy együtt imádkozzék vele Istenhez gyászbaborult hazájáért, amelyért olyan igaz szívvel dolgozott és amelyet oly igen nagyon szeretett!...

Utolsó óráiban sokszor felsóhajtott: Istenem tégy csodát! maga sem tudván, már akkor, hogy maga volt a megtestesült csoda: a 48-as idők talaján állva, szívében a boldog Nagymagyarország emlékével, lelkében a jövő Magyarország nagyságának reményességével; kézenvezetve Istentől szűkreszabott emberi életnek — töretlen lélekkel — arra a magaslatára emelkedve, honnan már csak egy irányban vezet az út — a boldog Isten boldog gyermekeinek országába, amelynek csarnokában Krisztus Urunk főiskolájának arany mosolyog felénk hívogató biztatással: Jöjjetek hozzám

mindnyájan, akik elfáradtatok — és megnyugosztalak titeket...

Halálával, családjá után az unitárius egyházat érte a legnagyobb veszteség, amelyre olyan gazdagon árasztotta szívének jóságát. Kegyelettel kísérjük az utolsó útjára és... dicsekedünk vele, hogy a miénk volt és áldjuk az Istent, hogy nekünk adta Őt!

Testvéreim!

A mi kedves halottunknak a koporsóján egy fehér rozsaszálból való csokrot látok, szallagján az 1500 éves székely nemzet nemzeti színeivel, az arany és égszínkék színnel. Ezt a csokrot Kolozsvárról áldásával együtt a 92 éves Ferencz József unitárius püspök küldte az Ő kedves hívének, nagybecsült öreg barátjának, a 98 éves Kovács Józsefnek; utolsó üdvözléssel kihült szívére, koporsójára.

Küldi ezt a csokrot családjának nevében is amelyet a Boldogulthoz a becsülés szála fűztek, küldi erdélyi Magyar Unitárius Egyház Főtanácsának nevében is, amelynek az elhunyt Testvérünk évtizedeken át tagja volt és küldi az erdélyi unitárius gyülekezetek híveinek nevében is, akik előtt Kovács József mindig az áldozatkészség mintaképeként állott.

Ahány rózsalevél van abban a csokorban, annyi áldás szálljon kedves emlékére annak a Kovács Józsefnek, aki ebben a koporsóban már az öröknyugvás karján szendereg! Azoknak életére és reménykedésére, akik az erdélyi kálváriás magyar élet mélységéből könnyes áldások között küldi a Hada k útján az utolsó Istennozzádot a bércecs hazából — a nagy magyar alföld szülöttjének — Kovács Józsefnek.

És most már áldott lelkű patronusunk, jó öreg főgondnokunk, elbucsztatlak Tégedet ettől a templomtól, amelynek falaiban köbe vésted a Te hitedet. Tisztos alakodat nem látjuk ebben a templomban már többé soha. De emléked, példaadásod itt marad! Ezen az egyházközségnél, e gyülekezet minden egyes tagjának nevében köszönöm istenáldotta életednek nemes példaadását. Ki oly sokszor nyitottad meg a jó és nemes ügy előtt házadnak, szivednek ajtaját: nyissa meg a mi jó Istenünk is az Ő országának kapuját a Te lelked előtt, amikor bebocsájtásért kopogtat!

A mi mennyei édes Atyánknak áldása nyugodjék haló poraidon és a mi Urunk, Jézus Krisztusnak kegyelme legyen és maradjon Tebened és a Te lelkeddel. Mindörökké! Amen.

IFJUSÁG.

A Misszióház kibérelt a Pongrácz és Valéria állami telepeken egy-egy háromszobás lakást, hol 14 ifju teljesen ingyen helyezett el. A következő egyetemi évben az említett internátusokat szintén fenn kívánja tartani a Misszióház, miért is az érdeklődők és az érdekeltek tájékoztatására a mihez tartás végett ez uton közlöm az internátusi szabályzat egyes pontjait. 1.) A Misszióházi Bizottság hoz címezve kérvény irandó, (név, foglalkozás, fakultás, régi lakás, szülők foglalkozása és lakása feltüntetendők.) 2.) a kérvényt a Dávid Ferencz Ifjusági Egyesület Elnökségéhez 1927 takként, hol folyammá duzzadtan mindenütt ott volt

augusztus hó 1-ig kell benyújtani. (Az aug. hó 1-ig be nem adott kérvényeket nem vesszük figyelembe) 3.) A felvétel egy iskolai évre történik, vagyis szept. 1-től a következő polgári év szept. 1-ig. 4.) Van teljes díj, fél díj és ingyenes hely. (Teljes díj kb. 10—15 pengő havonta) 5.) A kérvényt elsőfokon a Dávid F. Ifj. Egyes. választmánya bírálja el. 6.) Végleges felvételt a »Misszióház Bizottsága» eszközli.

HIREK.

Telefonszámunk : Lipót : 974—24.

Kovács József egyházköri felügyelő gondnokunk, 98 éves korában Hódmezővásárhelyen f. év június 18-án elhunyt. Nagy patrónusunk haláláról a kiterjedt rokonság mellett külön gyászjelentést adott ki a Dunatiszamenti Egyházkör és a Hódmezővásárhelyi egyházközség. A temetés ünnepélyes keretek között ment végbe június 20-án. Szegedi-ut 10 sz. gyászházban tartott rövid ima és áldás után vállon vitték a koporsót a közeli Kossuth-térre, ahol a Városháza előtt külön ravatalon helyezték el Vásárhely nagy fiát, akihez hasonló minden száz esztendőben csak egy terem. Itt a dalárda a »Hiszek egy Istenben» hangjai mellett siratta el. Azután Soós polgármester a Forumon méltatta ékes szavakban a nagy halott mester kiváló érdemeit, buzdítva az ezerszámra megjelent sokaságot az ő polgári erényeinek követésére. Innen az ünnepélyes lassu gyászmenet megindult az unitárius templom felé, ahol külön ravatalt állítottak a főgondnok méltó fogadtatására. Itt a koporsót már Ferencz József püspöknek 98 fehér rózsából egybeállított gyönyörű csokra diszította s ragadta szíveinket végtelen hálára az erdélyi Anyaszentegyház iránt. A gyülekezet énekelt, után Barabás István lelkész bibliát olvasott s elmondottá mély hatást keltve azt a beszédet, mely lapunknak ebben a számában olvasható. Majd József esperes áldozott az atyai barát emlékének; haló poraiban is kegyelettel hódolva annak a férfinak, akinek az egyház második otthona volt. A temetőben már többi mint 10 éve várta első lakóját, a családi kriptá, mely égbe-törő oszlopaival a templom tornyára emlékeztet. Itt az egyházi szónokok mellett Dímény Mózes bpesti postafőigazgató parentálta el a világiak nevében köri felügyelő gondnoktársát, akinek nyomdokaiban haladnunk egyházunk és hazánk szeretetében mindnyájunknak szent kötelessége. A temetésen ott volt az új főispán. Képviseletük maguk a testvérfelekezetek és a szegedi filia is.

Istentiszteletek a fővárosban a nyári időben: Minden vasárnap d. e. 11 órakor az V. Koháry-utcai templomban.

Esketést, keresztelést, temetést egy nappal előbb kell bejelenteni. Ezt saját érdekében mindenki tartsa szem előtt. Hivatalos órák: délelőtti 9—12-igés délután 2—4 óráig.

Lakásváltoztatás esetén egy levelezőlapon kérjük az értesítést az új címről, hogy lapunkat pontosan kézbesíthessük.

Ha egy családban betegség, vagy egyéb baj támad, ha valamely család tagja kórházi ápolás alá kerül, hozzátartozói levélben vagy telefonon értesítsék a lelkészi hivatal erről, hogy amennyire erőnktől telik, enyhítsük testi-lelki fájdalmát, szenvedő testvérünknek.

Pénztári órák a budapesti lelkészi hivatalban d. e. 9-től d. u. 4-ig. Adót, előfizetést, adományt átvesz Gál Miklós pénztáros.

Hiszek egy Istenben, dr. Csiki Gábor könyve kapható a bpesti lelkészi hivatalban. Ára 4 pengő.

Leégett az abrudbányai unitárius templom. Az utóbbi száz esztendőben ez a negyedik tűzkatasztrófa, amely az unitárius egyházat Abrudbányán érte. Olyan súlyos azonban, mint ez, talán egyik se volt. Az erdélyi lapok híradása szerint a templom közelében levő egyik ház padlása, pénteken, június 8-án este kigyulladt. A szeles idő és a vízhiány megtörte a tűzoltóság és a környék lakóinak minden jószándékát, amely az oltásra irányult. A tűz a teteten álló emberek szeme előtt akadálytalanul terjedt a szomszédos házakra, a templomra és a paplakra. Hét ház égett és a templom. S mire késő éjszaka a szél elállt és sikerült a tüzet embereffelti erőfeszítéssel mindent emésztő újában feltartóztatni, a hét ház majdnem teljesen elpusztult. Éjfélután 2 órakor óriási robajjal lezuhantak a templom harangjai. Ma már csak a templom falai jelzik, hogy ezen a helyen Isten háza állott, mert a tűz nem kimélt meg még a padokat sem. A kár mérhetetlenül nagy. Nemcsak anyagilag, de erkölcsileg is, mert a jelenlegi gazdasági viszonyok, a romló valuta Erdélyben lehetetlenné teszik a templom és a paplakás újjáépítését. Szomorú helyzetben az egyházközség papja, Fazekas Béla kérő szóval fordul az erdélyi magyar közönséghez és minden unitáriushoz, akít valamilyen kapocs fűz Abrudbányához, hogy erejéhez mérten segítsen nekik a templomépítésben. Istennek dicsőségére és az abrudbányai unitáriusok szomorú életének vigasztalására.

Vallástani vizsgák erkölcsi eredményéről mult számunkban beszámoltunk. Itt a vizsgai világ megváltás eredményét nyugtázzuk. Az elemi iskolások: 77 p. 66 fillért, a középiskolások 56 p. 83 fillért, összesen 134 P. 49 fillért gyűjtöttek szegény tanulóknak cipősegélyére.

Június 19-iki kebli tanácsuk legutóbbi 3 hónapban történt egyházi események tudomásul vételével és aktuális kérdésekkel foglalkozott. Megvizsgálta az egyházi pénztárállapotot, felülvizsgálta az egyházi adózást és megállapította, hogy az egyházi adókat híveink sajnos nem fizetik pontosan és sokan évekre visszamenőleg hátralékban vannak egyházi adójukkal. Az egyházközség anyagilag egyrésztben az adókra támaszkodik, épen ezért a kebli tanács az adózás kérdését kezébe véve valamilyen úton biztosítani igyekszik a minimálisan megállapított adók befizetését. Böhönyén a hívek önmaguk megadóztatásával imabázát akarnak építeni. Ebhez a budapesti egyházközség 300 pengővel járult hozzá. — Megtárgyalta és elkészítette a

kebli tanács azt a két kérést is, amellyel a főváros-tól és a kultuszminiszteriumtól egy-egy hitoktatói állás szervezését kérjük, tekintettel a Budapesten és környékén lakó kb. 340 unitárius tanulóra.

Vitézi avatás volt június 26-án a Margitszigeten. Az eddigi gyakorlat szerint minden felekezeti főpapjai is résztvettek és áldást kértek Istentől az új vitézekre. Egyházunk nevében Józán Miklós vikárius imádkozott.

Személyi hírek. Julius 15-én Biró Lajos lelkész visszaérkezett szabadságáról, ugyanakkor Józán Miklós püspöki vikárius és dr. Csiki Gábor missziói lelkész 6 heti szabadságra elutaztak.

Dr. John H. Lathrop amerikai unitárius lelkész a brooklyni egyházközség papja volt július 15-én a budapesti egyházközség kedves vendége. A nemzeti-ségi és vallási kisebbségek jogait ellenőrző bizottság tagja, aki kolozsvári utjából hazatérőben Budapesten is meglátogatta európai hitrokonait. Pénteken este 6 órakor fogadtuk őt Koháry-utcai templomunkban. Erdélyi magyarok, székelyek és unitáriusokból álló közönség előtt és részvételével folyt le az ünnepélyes fogadtatás. Dulánszky Margit operagénekessé művészi énekszámai. Posch János igazgató és Kereszthy Jenő tanár orgonajátéka szolgáltattak művészi keretet annak az üdvözlésváltásnak, amelyben Dimény Mózes postafőigazgató, egyházköri felügyelőgondnok, Józán Miklós püspöki vikárius szép angol nyelven a magyarországi unitáriusok és az Igazgató Tanács nevében köszöntötték Amerika fiát. A székelyek is külön képviselővel üdvözölték. Válaszában Rev. Lathrop szeretettel emlékezett még a magyarokról, akikkel ő már régen kapcsolatban él egy mohos sír útján. Az ő brooklyni egyházának temetőjében nyugszik ugyanis Kossuth Lajos testvére, Kossuth Emilia. Azután az ellenőrző bizottság tagjairól, majd a fáradtságos és sokszor tudatosan akadályozott munkájáról beszélt, arról a munkáról, amelynek célja az elnyomott, emberi élettét kiszabadítani a vaktság és szeretetlenség hatalma alól. Sokszor megélték beszédét, annyira nekünk beszélt, annyira velünk érzett. Isten segítse munkáját.

A magyar reformátusok életében egyik gyász a másik után nyitja meg a szomorúság ajtaját. Világi nagyjaink sorban elhagyják a földet. Gróf Dégenfeld Schomberg József a legutóbbi nagy halott. A ref. egyház konventjének elnöke és a tiszántuli egyházkerület főgondnoka volt és élete nyomában tettei egyházáért, végzett áldozatos munkái úgy nyitak, virultak, mint meleg szívű kertész vetése nyomán a virágok. Temetése július 16-án volt Debrecenben. Egyházunk az együttérzés jeléül székházunkra gyászlobogót tűzött. A vikáriusi hivatal pedig sürgönyben fejezte ki az unitáriusok részvétét.

Esperesi és iskolai jelentésünket a jövő számban hozzuk.

HALOTTAINK.

Halottaink: Orbán Ilona jun. 10-én 2 éves korában Budapesten. Gál Jenő 27 éves, női cipész

június 11-én Budapesten. Vári Sándor nyug. áll. fegyőr 78 éves korában június 12-én Budapesten. Özv. Dézsi Lajosné 77 éves korában június 16-án Budapesten. Teher Sándor 40 éves bádigos június 19-én Rákospalotán. Nagy Benjámín 70 éves gyári munkás június 29-én Budapesten. Békéssy Éva egyet. hallgatónő jul. 10-én Budapesten és Almásy Józsefné szül. Kriza Katalin (Toroczkó) 60 éves korában jul. 12-én Budapesten meghalt. A szeretet Istene adjon békés pihenést a holtaknak s békességes megnyugvást a síróknak.

Felelős kiadó:

BIRÓ LAJOS.

BIRTALAN LAJOS

kárpitós és diszitő

BUDAPEST, VII., AKÁCZFA-UTCA 58.

Elvállal angol bőr-, szalon- és függönydiszítéseke ovábbá szabadon álló ottomán ebédlő-diványok rugganyos ágybetétek, matracok, ablakrolók készítését és autók párnázását a legjutányosabb áron. Vidékiek soronkívül pontosan kiszolgáltatnak. Szőnyegek, függönyök megóvását és molytalanítását vállalom.

Két-, három- és négyüstös
székely házi szőttes
asztalkendők, törülközők, konyharuhák
stb. megrendelhetők:

Deák Miklós

hitrokonunknál

Lakása: II. KER., TÖLGYFA-UTCA 14

BERDE LAJOS

cipészüzlete

Budapest. II. Batthyány-utca 48. szám.

Férfi- és női cipőt mérték után készítek. Javítását is vállalom. Mérsékelt árak. Hó és sárcipők szakszerű javítását vállalom.

Prém János szabómester

hitrokonoknak a napi árnál olcsóbban vállalom bármiféle ruhavarrást, fordítást, tisztítást stb.

Lakása: Budapest, VIII., Vig-utca 33. sz.